

Recenze (David Silverman: Donig Qualitative Research)
David Kostlán

David Silverman, anglický sociolog působící v současné době jako emeritní profesor na College v Londýně, patří mezi nejznámější a neuznávanější autory publikací, zabývajících se metodologií kvalitativního výzkumu. Jeho kniha „Doing Qualitative Research“ je na první pohled jednou z mnoha klasických učebnic kvalitativního výzkumu. Při bližším seznámení s knihou však zjistíme, že narozdíl od ostatních jeho knih i knih jiných autorů z této oblasti, je daleko spíše o začínajícím výzkumníkovi než o samotném výzkumu. Kniha je určena především postgraduálním studentům sociologie, kteří ve svém výzkumu hodlají využít kvalitativní metody. Cílem knihy je seznámit začínající výzkumníky s tvorbou kvalitativního výzkumu a poskytnout čtenáři (kvalitativnímu výzkumníkovi) praktické rady pro řešení potíží, jež jsou s využitím těchto metod spojené.

Hlavní přínos knihy především spočívá v její praktičnosti. Silverman se totiž díky svým bohatým zkušenostem s vedením kvalitativního výzkumu dokáže velmi přesně vcítit do pozice začínajícího výzkumníka a tomu odpovídá i styl jeho psaní. Silverman prokládá svůj výklad řadou příkladů, většinou pocházejících z jeho výzkumné praxe nebo z praxe jeho studentů. Zvolený přístup svědčí mimo jiné o jeho pedagogických, nikoliv pouze vědeckých, kvalitách.

Tvorba kvalitativního výzkumu je složitý proces, jenž mnohdy svádí jeho odpůrce k obviňování z chaotičnosti a „nevědeckosti“. Je třeba dodat, že tato kritika je mnohdy oprávněná, nevyplývá však ze samotné povahy kvalitativního výzkumu, ale z metodologických chyb, jichž se výzkumníci dopouštějí. Silverman se snaží této kritice čelit tím, že čtenáře seznamuje se základními pravidly postupu a tvorby

Recenze (David Silverman: *Donig Qualitative Research*)
David Kostlán

kvalitativního výzkumu, jejímž hlavním smyslem je ukázat, že dobrý kvalitativní výzkum v sobě kombinuje jak inovativnost a kreativitu výzkumníka na straně jedné, tak dodržování určitých pravidel vyplývajících z příslušné kvalitativní metody na straně druhé.

Kniha je rozdělena do sedmi velkých tematických částí, jejichž pořadí víceméně ukazuje na časovou posloupnost jednotlivých kroků kvalitativního výzkumu. První část *Kontext* obsahuje základní srovnání teoretických a metodologických východisek kvalitativního a kvantitativního výzkumu s poukazem na jejich možnosti a rizika. Přeceňování významu a využití jednoho či druhého typu výzkumu vede podle Silvermana jen k větší polarizaci a nevraživosti zastánců obou táborů. Kvalitativní výzkum není lepší nebo horší než kvantitativní výzkum sám o sobě. Výběr metody výzkumu musí vycházet vždy z celkového výzkumného záměru a způsobu jeho řešení.

Kontext kvalitativního výzkumu se však netýká pouze umění porozumět a správně využít vybranou metodu, nýbrž zasahuje také do osobní roviny výzkumníka. K úspěšnému dokončení kvalitativního výzkumu patří i umění vyrovnat se s dílčími vítězstvími a radostmi, stejně tak jako s porážkami a krizemi. Kvalitativní výzkumník, stejně jako jiný vědec, provádí svůj výzkum v určitém sociálním prostředí, a nachází se tak ve dvojí pozici. Jako vědec se řídí základním vědeckým pravidlem objektivit, jako lidská bytost se řídí svými pocity a svými subjektivními názory. Silverman se snaží obě tyto dimenze výzkumníkovy identity sjednotit a ukázat na jejich komplementární nikoliv kontradikční charakter.

Pro každého začínajícího výzkumníka je asi nejpodnětnější druhá část knihy, v níž autor rozebírá největší chyby, které

Recenze (David Silverman: Donig Qualitative Research)
David Kostlán

souvisí se začátkem každého výzkumu. Tyto problémy se týkají především správného výběru tématu a návrhu projektu, obsahující vybranou teorii a metodologii. Silverman pojmenovává a vysvětluje tři typy chybných postupů, které narušují rovnováhu mezi teorií, metodologií a empirií v kvalitativním výzkumu. Poté přináší několik rad a strategií, jak tyto chybné kroky odstranit. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že jako začínající výzkumník jsem prošel všemi třemi stádii od zjednodušujícího induktivismu, projevujícího se důrazem na empirii, přes metodologický problém dostatečného zúžení výzkumného problému až po vytváření velkých teorií načítáním hromady literatury. Celá druhá kapitola by se dala shrnout do jedné věty a sice, že vhodně zvolené výzkumné téma a k němu vhodně zvolená a dostatečně teoreticky ukotvená metoda výzkumu je základním a nejdůležitějším předpokladem pro úspěšně a kvalitně provedený kvalitativní výzkum.

Z třetího oddílu, v němž se Silverman zabývá analýzou kvalitativních dat, a kde je velká pozornost věnována využití počítačových programů (Ethnograph, Nud.ist, Atlas) specializujících se na tuto analýzu, je nejzajímavější kapitola o validitě a reliabilitě. Tato kapitola navazuje na kapitolu o výběru jednotek a nabízí zajímavou odpověď na kritiku nízké validity a reliability (rozuměj nevědeckosti) kvalitativního výzkumu, jež pramení z pochybností o možnostech zobecnitelnosti výsledků analýzy malého počtu zkoumaných jednotek. Celý problém přitom souvisí s nutností vysvětlit povahu vědecké objektivity. Silverman nesdílí názor o primární důležitosti metody výběru ve vztahu k vědecké objektivitě. Ne samotný výběr metody (v kvantitativním výzkumu většinou statistický), nýbrž výběr relevantní teorie ve vztahu ke zkoumanému problému.

Recenze (David Silverman: Donig Qualitative Research)
David Kostlán

mu a jeho metodologii, je klíčový pro objektivitu (vědeckou legitimitu) výzkumu.

V posledních třech částech knihy se Silverman věnuje tématům, které se na první pohled jeví jako méně důležité a z tohoto důvodu mají studenti tendenci je podceňovat. Psaní výzkumného deníku a kritických poznámek k přečteným knihám, permanentní zpětná vazba se školitelem i kolegy doktorandy pomáhají výzkumníkovi udržet si zpětnou vazbu a rozvíjet tak kritické myšlení. Užitečné rady dává Silverman i v kapitolách o psaní jednotlivých částí disertační práce a veřejné prezentaci.

Silvermanova kniha je velmi užitečná pro každého začínajícího kvalitativního výzkumníka především v tom, že je v ní patrná snaha autora udržet si kontakt se čtenářem a výzkumnou realitou. Nejdůležitějším cílem autora je naučit začínající kvalitativní výzkumníky kriticky přemýšlet o kvalitativním výzkumu a realizovat ho takovou formou, která bude co nejeffektivnější z hlediska platných vědeckých zásad (především vysvětlení objektivitu a validity kvalitativního výzkumu). Silverman je totiž zastáncem umírněné větve kvalitativního výzkumu. Na rozdíl od některých radikálnějších kvalitativních sociologů je přesvědčen o nenahraditelnosti teoretického ukotvení výzkumu a také o tom, že vědecké poznatky získané (nejen) v kvalitativním výzkumu jsou validní pouze v rámci daného teoretického konceptu, od něhož se odvíjí výzkumná metodologie. Silverman se v celé knize neustále vrací k základní tezi o těsném vztahu mezi teorií, metodologií a empirií, jenž je nezbytnou podmínkou pro rozvoj kritického myšlení sociálního vědce a pro realizaci vědecky relevantní disertační práce s využitím kvalitativního výzkumu.